

น.สพ.นพพร โต๊ะมี

กลุ่มแบคทีเรียและเชื้อรา สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ปัจจุบันมีผู้บริโภคน้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากผึ้งเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น จึงมีการขยายการเลี้ยงผึ้งเพิ่มขึ้นเพื่อการส่งออก และบริโภคภายในประเทศ ปัญหาสำคัญที่ตามมา คือ การแพร่ระบาดของโรคในผึ้ง ทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ และมีต้นทุนสูงขึ้นในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องเช่น การเข้าสู่ระบบฟาร์มมาตรฐาน การแข่งขันและการกีดกันทางการค้า ดังนั้นจำเป็นต้องมีการเฝ้าระวัง โดยการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ ทั้งในกรณีที่ผึ้งเริ่มแสดงอาการป่วยและยังไม่แสดงอาการป่วย เพื่อจะได้ทราบล่วงหน้าและหาวิธีควบคุมป้องกันได้ทันเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังเป็นการลดความสูญเสียที่จะตามมาสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก และพัฒนาไปสู่ฟาร์มมาตรฐานที่เชื่อถือได้ระดับสากลเพื่อลดการกีดกันทางการค้า

โรคผึ้งที่สำคัญ

อาศัยอำนาจตามความในคำนิยามคำว่า “โรคระบาด” ตามมาตรา 4 ประกอบมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 2 ให้เพิ่มโรคดังต่อไปนี้เป็นโรคระบาดตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558

โรคระบาดในผึ้ง

1. โรคอเมริกันฟาล์วบรูต (American foulbrood disease)
2. โรคยูโรเปียนฟาล์วบรูต (European foulbrood disease)
3. โรคอัมพาตของผึ้ง (black disease)
4. โรคอะคาริน (acarapisosis หรือ acarine disease)
5. โรควารัว (varroosis)
6. โรคโทรพิลแลปส์ (Tropilaelaps disease)
7. โรคโนซีมา (nosemosis)
8. โรคชอล์กบรูต (chalkbrood disease)
9. โรคแซกบรูต (sacbrood disease)
10. โรคเบรลา (braula disease)
11. การติดโรคปรสิตตัวรังผึ้ง (infestation of Aethina tumida)

การเก็บตัวอย่าง

❶ กรณีที่สงสัยว่าเกิดโรคกับตัวอ่อน ตัวเต็มวัย และรวงผึ้ง

เมื่อสังเกตเห็นความผิดปกติ เช่น ผาหลอดรวงปิดไม่สนิท ตัวอ่อนตาย หลอดรวงมีสีน้ำตาลเข้มถึงดำ ผึ้งงานเก็บซากของตัวอ่อนมาทิ้งหน้ารัง มีกลิ่นเหม็น รังเนา ตัวแก่พิการ หรือตาย ให้พิจารณาเก็บตัวอย่างดังนี้

1. ตัดส่วนของรังบริเวณที่พบว่ามีอาการตายของตัวอ่อนมากที่สุด ขนาด 10-20 ตารางเซนติเมตร (ให้หลีกเลี่ยงบริเวณที่มีน้ำหวาน) ห่อด้วยกระดาษ A4 กระดาษทิชชูแผ่นใหญ่ หรือกระดาษหนังสือพิมพ์ แล้วบรรจุในซองจดหมายอย่างหนาหรือลังไม้ ไม่ต้องใช้ถุงพลาสติกห่อเพราะจะทำให้เกิดเชื้อรา เขียนหมายเลข ชื่อเจ้าของ ชื่อนายสัตวแพทย์

ผู้ส่งให้ชัดเจน พร้อมประวัติฟาร์มและการเกิดโรคตามใบส่งตัวอย่างแนบมาด้วย

2. กรณีสงสัยว่าเป็นโรคอเมริกันฟาล์วบรูตหรือยูโรเปียนฟาล์วบรูต ให้ใช้ไม้ที่สะอาดเขี่ยลงไปหลอดรวงที่มีตัวอ่อนตาย เมื่อดึงออกมาจะมีของเหลวลักษณะเหนียวติดปลายไม้ออกมา จากนั้นใส่ลงในหลอด เก็บตัวอย่าง หรือซองจดหมายอย่างหนา หรือห่อด้วยกระดาษที่สะอาด หรือป้ายบนกระจกสไลด์ปล่อยให้แห้งแล้วห่อด้วยกระดาษอีกครั้ง วิธีนี้แม้จะได้ปริมาณของตัวอย่างน้อย แต่จะได้ตัวเชื้อมากพอและเป็นการลดขนาดของตัวอย่าง และสะดวกในการขนส่งในกรณีที่มีตัวอย่างจำนวนมาก

3. การเก็บตัวเต็มวัยให้ใช้กระบอกพลาสติกฝาเกลียวที่สะอาดขนาดพอเหมาะ ตักตัวผึ้งจากฟาลังประมาณ 200 ตัว/ลัง รีบปิดฝากระบอกให้สนิท แล้วพันทับด้วยเทปพันสายไฟ (ดังภาพที่ 1) เขียนหมายเลขและชื่อให้ชัดเจนด้วยปากกาทันน้ำที่ส่วนบนของฝา และตัวกระบอกรีบแช่ลงในน้ำแข็งป่นที่มีส่วนของน้ำแข็งสามส่วนต่อน้ำหนึ่งส่วนเพื่อให้ผึ้งตัวแก่หมดสติทันทีเป็นไปตามหลักจรรยาบรรณการใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์สากล หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีทำให้แมลงสลบเนื่องจากอาจมีผลต่อการตรวจทางห้องปฏิบัติการ และไม่เป็นการสะดวกที่จะใช้สารเคมีทำให้แมลงสลบภายในฟาร์ม

ภาพที่ 1 แสดงการเก็บตัวอย่างผึ้งตัวเต็มวัย

☐ กรณีที่ตัวอ่อน และตัวเต็มวัย ยังไม่แสดงอาการป่วย

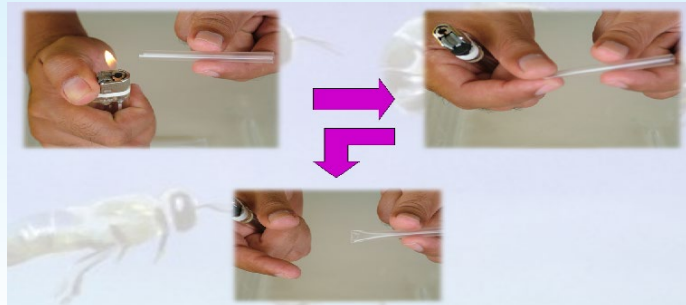
การเก็บตัวอย่างตรวจเพื่อเฝ้าระวัง สำนวจโรคหรือตรวจสุขภาพผึ้งประจำปี ให้พิจารณาเก็บตัวอย่างดังนี้

★ **เก็บตัวอ่อน** อายุ 4-5 วัน จนถึงระยะดักแด้ใสในหลอดเก็บตัวอย่างหรือหลอดกาแฟ 15 ตัว/ลัง (เฉลี่ย 5 ตัว/คอน) คิดเป็นหนึ่งตัวอย่าง และทำการสุ่มเก็บ 10 ลัง/ฟาร์มโดยประมาณตามวิธีดังนี้

1. เตรียมหลอดเก็บตัวอย่างที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้ว (ขอได้จากห้องปฏิบัติการ) ถ้าไม่สามารถใช้หลอดกาแฟแบบยาว ชนิดใส (เพื่อให้สังเกตเห็นตัวอ่อนได้ชัดเจน) ที่เปิดห่อใหม่ มาตัดออกเป็น 3 ส่วนเท่าๆกัน

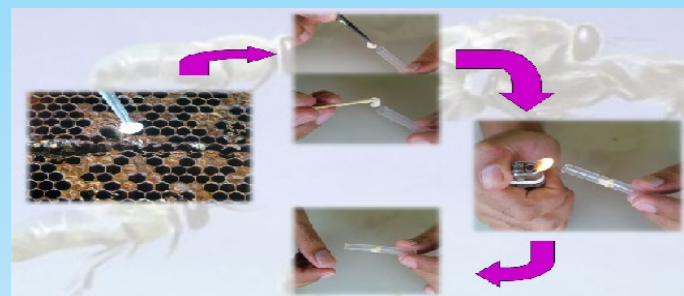
2. ใช้ไฟลนด้านใดด้านหนึ่งของหลอด รีบบีบให้ติดกัน ป้องกันการเกิดรูรั่ว จะได้หลอดปลายปิดหนึ่งข้าง

3. นำหลอดที่ได้เก็บไว้ในถุงพลาสติก โดยให้ปลายเปิด หันเข้าด้านในถุง ถุงละ 15 หลอด ปิดปากถุงให้สนิทเพื่อเตรียมไปใส่ตัวอย่าง

4. ใช้ปากคีบปลายเล็ก (ปลายมน ไม่คม ไม่มีเขี้ยว) หรือใช้ด้านป้านของไม้จิ้มฟันที่สะอาดสองอันคีบตัวอ่อนแทนก็ได้ นำตัวอ่อนใส่ในหลอดเก็บตัวอย่างหรือหลอดกาแฟที่เตรียมไว้ เคาะเบาๆให้ตัวอ่อนลงด้านล่าง กรณีใช้หลอดกาแฟให้รีบใช้ไฟลนปากหลอดแล้วบีบปิดให้สนิท

5. ทำที่ละตัวจนครบ 15 ตัว/ลัง โดยการสุ่มเก็บกระจายให้ทั่วคอน ทุกครั้งที่คีบตัวอ่อน ให้เช็ดปากคีบด้วยสำลีชุบแอลกอฮอล์ 70 % ทุกครั้ง หรือถ้าใช้ไม้จิ้มฟันต้องเปลี่ยนอันใหม่ทุกครั้ง และควรระวังไม่ให้มีน้ำผึ้งปนมากับตัวอ่อน จากนั้นนำหลอดที่มีตัวอ่อน 15 หลอดใส่ในถุงพลาสติก เขียนหมายเลขและชื่อให้ชัดเจนด้วยปากกากันน้ำที่ถุงพลาสติก แล้วสวมด้วยถุงพลาสติกอีกหนึ่งชั้นรีบแช่เย็นทันที

การเก็บตัวเต็มวัย ทำเช่นเดียวกับกรณีที่สงสัยว่าเกิดโรค

★ การบรรจุและการขนส่ง

ตรวจสอบการบรรจุตัวอย่าง ปิดปากภาชนะที่บรรจุอย่างมิดชิด เขียนหมายเลขตัวอย่าง ชื่อเจ้าของอย่างชัดเจน และต้องให้นายสัตวแพทย์เป็นผู้ส่งตรวจเท่านั้น นำมาแช่ในภาชนะเก็บความเย็น และขนส่งให้ถึงห้องปฏิบัติการภายใน 24 ชั่วโมง พร้อมใบประวัติการเลี้ยงและการเกิดโรคอย่างละเอียด สามารถส่งตัวอย่างได้ที่ห้องปฏิบัติการของสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติและศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย หากมีข้อสงสัยหรือต้องการปรึกษาเรื่องโรคผึ้ง โปรดติดต่อกลุ่มแบคทีเรียและเชื้อรา เบอร์โทร. 02-5798908-14 ต่อ 401-410 ในวันและเวลาราชการ

จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 1685-2206

วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์
เจ้าของ	สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2579-8908-14 โทรสาร.0-2579-8918-19
ที่ปรึกษา	นายสัตวแพทย์จิระศักดิ์ พิพัฒน์พงศ์โสภณ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ นายสัตวแพทย์บรรจง จงรักษ์วัฒนา ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ หัวหน้ากลุ่ม / ส่วน / ศูนย์ / ฝ่าย สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

กองบรรณาธิการ					
นายสัตวแพทย์นพพร โต๊ะมี (บรรณาธิการ)	สัตวแพทย์หญิง ดร.รุ่งรัตน์ ไสยสมบัติ	นางสาวพนม ไสยจิตร			
นายสัตวแพทย์เจษฎา รัตนภาส	นายสัตวแพทย์เอกรินทร์ คงขำ	นายสมชาย ช่างทอง			
สัตวแพทย์หญิงจันทร์จันทรา วัฒนเมธานนท์	สัตวแพทย์หญิงบุษรา ลิทธิวิเชียรวงศ์	นางสาวปิยะวรรณ เกิดพันธ์			
สัตวแพทย์หญิงธวัลรัตน์ เกียรติยิ่งอังสุลี	นายสัตวแพทย์พีรวิทย์ บุญปางบรรพ	ว่าที่ ร.ต.อนิวัตต์ พ่วงทอง			
นายสัตวแพทย์เจษฎา จุลไกว์สุจริต	นายสัตวแพทย์ ดร. กรีสลีย์ พรรคทองสุข	นางสาวสาวิตรี ล้านศรี			
สัตวแพทย์หญิงนันทพร วันดี	สัตวแพทย์หญิงกฤตดากร วงษ์ทองสาลี	นางสาวชนกพร บุญศาสตร์			
		นายพลกฤต มหานาม			

จัดพิมพ์และเผยแพร่	ฝ่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี กลุ่มบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
สำนักงาน	กลุ่มบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ เกษตรกลาง จตุจักร กรุงเทพฯ 10900
กำหนดออก	ปีละ 6 ฉบับ ทุกๆ 2 เดือน ฉบับละ 1,200 ชุด
พิมพ์ที่	บริษัท ปิยอนด์ พับลิชชิง จำกัด

สามารถหาข้อมูลเรื่องกล้องจดหมายข่าวป้อนหลังเพิ่มเติมได้ที่ <http://niah.dld.go.th>

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
กรมปศุสัตว์ จตุจักร กทม. 10900
ที่ กษ 0609/พิเศษ

ในราชการกรมปศุสัตว์

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ 1/2521
ไปรษณีย์โทรเลขราชเทวี